

A pénzhamisítás tényállása kontinentális jogrendszerekben

A pénzhamisítás szabályozása a német Büntető Törvénykönyvben

A jelenleg hatályos német Btk. a pénzhamisítást a Különös részben, a 8. fejezetben szabályozza „*Pénz- és bélyeghamisítás*” címmel. Feltehetőleg a magyar jogalkotó az új Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) megalkotásakor figyelembe vette a német mintát, mivel egy a némethez hasonló fejezetet hozott létre „*Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények*” címmel.

A bűncselekmény jogi tárgya és elkövetési tárgya

A pénzhamisítás jogi tárgya a pénzforgalom biztonsága, a pénzbe, mint fizetőeszközbe vetett bizalom és az állam pénzkibocsátási monopóliuma.¹ A német jogi dogmatika szerint a pénzhamisítás a vagyon elleni bűncselekmények között helyezkedik el.² Itt két megállapítást érdemes tenni. Egyrészt látható a jogi tárgy megfogalmazásánál, hogy közösségi érdeket sért a bűncselekmény, másrészt a dogmatikai elhelyezés kiemeli, hogy a pénzhamisítás egyéni érdeksérelmet is okoz. Talán a legjobban Franz von Liszt – a német közvetítő iskola atyja – foglalta ezt össze, miszerint a pénzhamisítás egy vegyes természetű bűncselekmény, amely több jogtárgy ellen irányul: egyrészt a magánszemélyek vagyoni érdekeit, másrészt a közösségi oldalról a forgalom biztonságát támadja.³

¹ Fischer, Thomas: Strafgesetzbuch und Nebengesetze. Beckliche Kurzkommentare. Verlag C.H. Beck. München, 2013. 1059. o.

² Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: Strafrecht besonderer teil. II. Straftaten gegen das Vermögen. 11. Auflage. Verlag Rolf Schmidt. Hamburg-Berlin, 2012. 333–340. o.

³ Angyal Pál: A Magyar Büntetőjog Kézikönyve 17. A pénzhamisítás, hamis tanúzás, hamis eskü, hamis vád. Attila-nyomda részvénytársaság. Budapest, 1940. 34. o.

A magyar jogirodalomban uralkodó álláspont szerint a pénzhamisítás egy gazdasági bűncselekmény,^{4 5 6 7 8} de van olyan álláspont is – hasonlóan a némethez –, amely a közösségi mellett kiemeli az egyéni érdeksérelmet is.⁹ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a gazdasági és a vagyoni elleni bűncselekmények között nincs éles határ, nehéz is különbséget tenni közöttük.

A pénzhamisítás a német Btk. szerint egy különös tárgyi súlyú bűncselekmény, alapesetben a büntetési tétele egytől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (a különös részi rendelkezések között nincs rögzítve felső határ, ilyenkor az általános részben (38. szakasz) előírtak szerint a felső határ tizenöt év). A német Btk. feljelentési kötelezettséget ír elő annak, akinek hitelt érdemlő tudomása van a tervezett vagy elkövetett pénzhamisításról. Aki ezt a feljelentési kötelezettséget elmulasztja, büntetőjogi szankcióra számíthat (Btk. 138. szakasz).

A bűncselekmény veszélyességét az is mutatja, hogy az euró 2002-es bevezetését követően egy „*pénzhamisítási hullám*” volt megfigyelhető Németországban. Az Európai Unióban is folyamatosan növekszik a forgalomból kivont hamis eurók száma. Rolf Schmidt és Klaus Priebe kiemeli, hogy

⁴ Gula József: A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények. In: Görgényi Ilona (szerk.): Magyar Büntetőjog. Különös rész. Complex Kiadó. Budapest, 2013. 582. o.

⁵ Karsai Krisztina: A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó. Budapest, 2013. 821. o.;

⁶ Köhalmi László: Jogállam és büntetőjog, avagy kételyeim az ezredforduló krimináljoga körül. In: Karsai Krisztina (szerk.): Keresztmetszet – tanulmányok fiatal büntetőjogászok tollából. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2005. 121. o.

⁷ Molnár Gábor Miklós: A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények. In: Busch Béla (szerk.): Büntetőjog II. Különös Rész. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2012. 661. o.

⁸ Wiener A. Imre: Gazdasági bűncselekmények. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1986. 254. o.

⁹ Kondorosi András, Gondolatok a pénzforgalom rendjét sértő bűncselekmények kapcsán. Jogelméleti Szemle 2012/4. 77. o.

a pénzhamisítás a közokirat-hamisítás különleges eseteként tekintendő.¹⁰

¹¹A magyar jogirodalomban Fayer Lászlónál található meg ez a felfogás.¹²

A pénzhamisítás elkövetési tárgya a német jog szerint:

- a forgalomban lévő papír- és érmepénz, illetve
- a pénzzel azonos megítélésű értékpapírok (bemutatóra szóló kötvények, részvények, alapkezelő társaságok által kibocsátott részvények, kamatot, osztalékot hordozó értékpapírok és utazási csekkek).

Pénznek minősül jogi értelemben bármely államtól származó vagy egy állam által hitelesített értékfordozóként elismert és nyilvános forgalomban meghatározott fizetőeszköz.¹³ Emellett fontos megjegyezni, hogy a külföldi állam által kibocsátott pénz azonos büntetőjogi védelemben részesül a némettel. Ez a szabályozás megfelel a pénzhamisítás visszaszorítására irányuló 1929. évi Genfi Egyezmény előírásainak.

A Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnak a 27. 255. ügyszámú döntése szerint hamisnak tekintendő a pénz, ha nem, vagy jelenlegi formájában nem a pénzkibocsátótól (államtól) származik.

Nem minősül a pénzhamisítás elkövetési tárgyának a német jog szerint:

- a régi pénz (csak csalásként értékelendő a Btk. 263. szakasza szerint), illetve
- a forgalomból kivont pénzek. Ez alól kivétel, és büntetőjogi értelemben pénznek minősül, ha az állam nemzeti bankja kötelezettsé-

¹⁰ Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: i. m. 333. o.;

¹¹ Wolfgang, Joecks: Strafgesetzbuch Studienkommentar. 9. Auflage. C.H. Beck. München, 2010. 269. o.

¹² Fayer László: Magyar büntetőjog kézikönyve 2. kötet Különös rész. Franklin T. Budapest, 1900. 51. o.

¹³ Wessels, Johannes – Hettinger, Michael: Strafrecht besonderer teil 1. C. F. Müller. Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, 2014. 281. o.

get vállalt annak beváltására. Például pénzhamisítás elkövetési tárgya lehet a német márka, amelynek euróra történő átváltását a német jegybank korlátlan ideig vállalta.¹⁴

A német bírósági joggyakorlat szerint nem tartozik a pénz büntetőjogi fogalmába a Dél-Afrikai Köztársaság által kibocsátott Krügerrand-aranyérme, amely nem más, mint befektetési aranyérme (BGHSt 32, 198). 1981-ben egy elkövető 349 ezüst Krügerrand-érme másolatot szerzett meg forgalomba hozatal céljából. A Dél-Afrikai Köztársaság 1964-ben hozott 78. számú érme- és pénzverési törvénye szerint a Krügerrand-érme fizetőeszköznek minősül. A német Btk. 152. szakasza pedig kimondja, hogy külföldi fizetőeszköz azonos büntetőjogi védelemben részesül a hazaival. Ennek ellenére a német Legfelsőbb Bíróság a már korábban említett 1929. évi Genfi Egyezmény szabályaira hivatkozva arra a döntésre jutott, hogy a Krügerrand-érme nem minősül pénznek, mivel korlátozott számban volt csak forgalomban, és a további vizsgálatok alapján megállapították, hogy azt Dél-Afrikában sem lehetett beváltani a helyi pénznemre.¹⁵ Továbbá névértékét csak az arany finomságán keresztül hordozta magán, és így nem felelt meg a forgalomképesség előfeltételeinek.¹⁶

Elkövetési magatartások

A német Btk. a következő elkövetési magatartásokat tartalmazza:

- pénz utánzása,
- pénz meghamisítása,
- hamis vagy hamisított pénz megszerzése, kínálása,

¹⁴ Gál István László: A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények. In: Polt Péter (szerk.): Új Btk. Kommentár. Különös Rész 7. kötet. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó. Budapest, 2013. 197. o.

¹⁵ Kröner, Michaela: Der Schutz des Euro durch die Geldfälschungstatbestände unter der besonderen Berücksichtigung des Tatbestandsmerkmals „Inverkehrbringen als echt“ – mit Hinweisen zu den Geldfälschungstatbeständen in der Euro-Zone. Tectum Verlag. Marburg, 2009. 22. o.

¹⁶ Wessels, Johannes – Hettinger, Michael: i. m. 281. o.

- végül a hamis vagy hamisított pénz forgalomba hozatala.

A pénz utánzása alatt a német bírói joggyakorlat az olyan hamis pénz készítését érti, amely az általános és gyanútlan forgalom számára különösebb megfontolás nélkül megtévesztő jelleggel bír.¹⁷ Problémás esetkör lehet, ha a valótól eltérő címletű vagy esetleg egy fantáziaállamtól által készített hamis pénzt készítenek a bűnelkövetők. Ilyenkor lehet-e tényállászerű cselekmény az utánzás, ha a pénz – ilyen formában vagy egyáltalán – nem létezett?

A német joggyakorlat szerint irreleváns az utánzásnál, hogy eredeti mintapéldányról készítették-e vagy sem. Így tehát egy 25 eurós – amely nincsen forgalomban, mivel 20 és 50 eurós címletű bankjegyek vannak – készítése a pénzhamisítás bűncselekményének megállapítására alkalmas lehet. A német bíróságok érvelése szerint az elkövető cselekménye ilyen esetben is a pénzforgalom biztonságának, illetve a pénzbe vetett bizalomnak a megsértésére irányul, és annak okoz ténylegesen kárt (BGHSt 30, 71). Továbbá a német Legfelsőbb Bíróság szerint a globálisan fejlődő pénzforgalomban egyre több külföldi pénznem jelenik meg, és ezért is indokolt fantáziaállamtól készített pénzek hamisítása esetén is megállapítani a pénzhamisítás tényállását. A tényállás megállapításához viszont szükséges, hogy pénzre hasonlítson a hamis produktum.

Egyik-másik nézet szerint, ha a hamis pénz egy egyáltalán nem létező államtól származik, akkor nem pénzhamisítást, hanem csalást vagy közokirat-hamisítást kellene megállapítani, mivel ilyenkor nem az állam pénzki-bocsátási monopóliumát sértette meg az elkövető a cselekményével, hanem az üzlettársak bizalmát. Ilyen esetekben a pénzre való hasonlóság kizárt, mert a pénz egyáltalán nem létezik.¹⁸

Kröner szerint ez az ellenvélemény nem meggyőző, tekintettel a 146. szakasz magas büntetési tételkeretére. Véleménye szerint a pénzforgalom

¹⁷ Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: i. m. 334. o.

¹⁸ Bartholme, Stefan: Geld-, Wertzeichenfälschung und verwandte Delikte. Juristische Arbeitsblätter. 1993. 197. o.

teljes körű védelme érdekében nem helyes túl magas követelményeket állítani a hamisítványokat illetően, csak a megtévesztő jellegnek van szerepe. A német joggyakorlat szerint, a pénzbe vetett bizalom sérül akkor is, ha az elkövető egy nem létező államnak a pénzét készíti el. Másik oldalról azt is megjegyzi, hogy nem állapítható meg a pénzhamisítás, ha a hamisítvány silány minőségű, mivel ilyenkor hiányzik a megtévesztő jelleg, és az utánczat nem hasonlít a pénzre.¹⁹

Nem szükséges az, hogy jó minőségű legyen a hamis pénz, és az sem, hogy nagy fokban hasonlítson az eredeti pénzre. Bár az utánczás magatartásának megfelel a (pl. a bankoknál) reklám céljából kirakatba szánt pénzutánczatok készítése, illetve játékpénz készítése, a forgalomba hozatal szándékának hiánya miatt ezen cselekmények természetesen nem lesznek büntetendők.²⁰

A meghamisítás nem más, mint a valódi pénzen olyan változtatás, hogy az nagyobb értékűnek tűnjön. Nálunk a magyar Btk. csak annyit rögzít, hogy aki forgalomban levő pénzt meghamisít, az büntetendő. Így elméletben az is büntetendő lehet, aki kisebb értékűre módosítja az eredeti pénzt, bár ez a gyakorlatban nem szokott előfordulni. A meghamisítás tipikusan úgy történik, hogy a címlet végéhez hozzáírnak egy nullát, és így megtízszerezik a pénz értékét. De történhet úgy is, hogy az eredeti pénzt beaanyozzák vagy beüzüstözik, hogy ilyen formában tűnjön nagyobb értékűnek. Fontos feltétel, hogy kizárólag eredeti pénzt lehet meghamisítani.²¹

Hamis vagy hamisított pénz megszerzésének megállapításához egyrészt szükség van arra, hogy az elkövetési tárgy az elkövető birtokába kerüljön, másrészt az, hogy afelett rendelkezési joga is legyen. Így nem minősül hamis vagy hamisított pénz megszerzésének, ha például valakinek letétbe adnak hamis pénzt, mert nincs felette rendelkezési joga (legfeljebb bűnrészesként lehet büntethető).²²

¹⁹ Kröner: i. m. 66–67. o.

²⁰ Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: i. m. 334. o.

²¹ Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: i. m. 334–335. o.

²² Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: i. m. 336. o.

A forgalom számára történő kínálás gyakorlatilag a forgalomba hozatal kísérletének minősülne, de a jogalkotó azért, hogy ilyenkor is a befejezett magatartásnak a büntetési tétele legyen irányadó, 2003-ban módosította a Btk-t.²³

A legveszélyesebb elkövetési magatartás az összes közül a forgalomba hozatal, ugyanis ez már konkrét károkat okoz a gazdaságnak. Feltétel, hogy az elkövető a hamis pénzt, mint eredetit hozza forgalomba. A forgalomba hozatal számos módon történhet, pl. ajándékozással, fizetéssel, automatába dobással. Előfordult olyan eset, amikor az elkövető olyan nyilvános helyen dobta el a hamis pénzeket, ahol bárki könnyedén hozzáférhetett, és a német bíróság megállapította a hamis pénz forgalomba hozatalát (BGHSt, 35, 21).

Alany, alanyi elemek

A német Btk. nem tartalmaz a pénzhamisítás tényállásánál speciális alanyt, így az elkövető bárki lehet. A bűncselekmény kizárólag szándékosan követhető el. A törvény azt is kiköti, hogy a szándéknak a forgalomba hozatalra kell irányulnia. Ha a megszerzés az elkövetési magatartás, fontos szubjektív elem, hogy az elkövető tudjon a pénz hamis voltáról.

Privilegizált és minősített esetek

Elsőre érdekes szabálynak tűnik a 146. szakasz III. pontja, amely azt rögzítette, hogy kevésbé súlyos esetekben enyhébb a büntetési tételkeret. A kevésbé súlyos eset definícióját a német Btk. nem tartalmazza, ezt a jogalkotó a jogalkalmazó belátására bízta.

Ahhoz, hogy megállapítsák a kevésbé súlyos eset fennállását, a bíróságnak figyelembe kell vennie az eset összes körülményét. Objektív oldalon: elkövetett-e már korábban az elkövető törvénysértést? Szubjektív oldalon jelentősége lehet az elkövető személyiségének. Figyelembe vehetik továbbá, hogy milyen előkészületi magatartásokat követtek el, a társas elkövetést, illetve a bűncselekmény következményét. Kevésbé súlyos esetnek

²³ Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: i. m. 336–337. o.

minősülhet, ha egy kasszás a veszekedés elkerülése érdekében elfogadja a hamis pénzt a bűnözőtől, és utána továbbadja egy gyanútlan vevőnek.

A pénzhamisításnak a német Btk. szerint két minősített esete van:

- ha az elkövető üzletszerűen cselekszik, vagy
- bűnszervezet tagjaként tevékenykedik, amely folytatólagos pénzhamisításra szerveződött.

Ilyen esetekben a büntetési tétel alsó határa emelkedik meg legalább két évi szabadságvesztésre.

A német Btk. *expressis verbis* nem tartalmazza a bűnszervezet definícióját egyik vonatkozó tényállásban sem, így a megállapításához szükséges ismérveket az állandó bírósági joggyakorlat, valamint a jogirodalom alakította ki. Üzletszerűség akkor állapítható meg, ha valaki huzamosabb ideig fő vagy akár mellékes bevételi forrásként ismételt (folytatólagosan) követi el a bűncselekményt. Nem szükséges, hogy bevételt realizáljon, elég, ha arra törekszik. Bűnbandának (bűnszervezetnek) minősül egy meghatározott időtartamra létesített legalább három személyből álló csoport, amely hosszabb időre, akarategységben szerveződött jövőbeni bűncselekmények elkövetésére.²⁴

A hamis pénz forgalomba hozatala

A német Btk. önálló tényállásban szabályozza a hamis pénz forgalomba hozatalát, amely szabad fordításban a korábbi magyar Btk.-ban is meglévő hamis pénz kiadásának megfelelő bűncselekmény. A jogirodalomban, attól függetlenül, hogy önálló tényállásban van szabályozva, a pénzhamisítás privilegizált eseteként tekintenek rá.²⁵ A törvény – véleményem szerint nem túl szerencsés módon – negatív módszerrel definiálja a bűncselekményt. *„Aki hamis pénzt a 146.§-től eltérő módon forgalomba hoz, legfeljebb 5 évi szabadságvesztéssel, vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”*

²⁴ Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: i. m. 337–338. o.

²⁵ Schmidt, Rolf – Priebe, Klaus: i. m. 338. o.

Stádiumok

A pénzhamisításnak mind az előkészülete, mind a kísérlete büntetendő. A bűncselekmény előkészületének minősül, ha valaki pénzhamisítás céljából előállít, megszerez, eladásra kínál, tárol, vagy másnak továbbad ehhez szükséges eszközöket (pl. nyomtatóeszközt, számítógépes programokat, biztonsági elemeket). Előkészület esetén természetesen alacsonyabb a büntetési tétel: ha az előkészület hamis vagy hamisított pénz készítésére irányul, legfeljebb öt évi szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A német Btk. eltér a magyar szabályozástól, mivel a német büntetőjogban nem általánosan büntetendő a kísérlet, csak akkor, ha a különös részi szabályok ezt explicit módon rögzítik. A pénzhamisítás kísérlete elég szűk körben valósítható meg, például, ha valaki megkezdi, de nem fejezi be a hamis pénzek elkészítését. Kísérlet esetén is alacsonyabb büntetési tételek irányadóak. A német büntetőjog szerint nemcsak az minősül kísérletnek, ha a tettes a szándékos bűncselekmény törvényi tényállásának egyik elemét megvalósítja (bűncselekmény elkövetését megkezdi); hanem az is, ha a tettes elképzelésének megfelelően egy korábbi cselekménye bármilyen további közbenső aktus nélkül zavartalanul, azaz közvetlenül a tényállás megvalósítását eredményezi, vagy azzal közvetlen térbeli és időbeli összefüggésben áll.

A pénzhamisítás tényállása Ausztriában

A tulajdonképpeni pénzhamisítás

1. Jogi és elkövetési tárgy

Az osztrák Büntető Törvénykönyvet 1974-ben fogadták el. Azóta számos módosítást élt meg, többek között a pénzhamisítás tényállása is módosult. A pénzhamisítás tényállása a különös rész 13. fejezetében található meg, melynek címe „*Bűncselekmények a pénz, értékpapír, bélyegek és más pénzügyi tranzakciók biztonsága ellen.*” A pénzhamisításra vonatkozó szabályok a 232. szakasztól a 237. szakaszig találhatók meg. A 232. szakaszban található a tulajdonképpeni pénzhamisítás.

A bűncselekmény védett jogi tárgya a bankjegy és érme, amely törvényes fizetőeszközként forgalomban van. Az olyan pénzek hamisítása is büntetendő, amelyek csak gyűjtési célra lettek kibocsátva. Az euró pénzneme büntetőjogi védelemben részesül, függetlenül attól, hogy melyik tagállamban bocsátották ki. Az aranydukát, illetve a cégek által kibocsátott pénzek (például PalmersMünzen) sem minősülnek a pénzhamisítás elkövetési tárgyának. A 241. szakasz kiterjeszti a büntetőjogi védelmet a külföldi államok által kibocsátott törvényes fizetőeszközökre.²⁶

2. Elkövetési magatartások

Az első elkövetési magatartás az utánzás. Hasonló a szabályozás e tekintetben a német joghoz. Az osztrák jog szerint az utánzáttal szemben felállított követelmény, hogy az emlékeztessen az eredeti pénzre, oly mértékben, hogy a gyanútlan és általános forgalom ne tudjon különbséget tenni közöttük. Emellett a 232.§ (3) bekezdése megtiltja a bankjegyeknek az illetékes hatóságok engedélye nélküli jogosulatlan nyomtatását. A bűncselekmény akkor válik befejezetté, ha a megtevesztésre alkalmassá válik az utánzat. Ezzel szemben csak kísérleti stádiumba jut a hamis pénzek kinyomtatása mindaddig, amíg ki nem vágják a papírból és nem illesztették össze mindkét oldalát. Utánzásnak minősül, ha valaki egy 100 eurós címletű bankjegy mindkét oldalát lefényképezi vagy beszkeneli, és egy színes nyomtatóval kinyomtatja azt. Egy bírósági döntés kimondta, hogy az egyoldalúan lefénymásolt 100 eurós bankjegy általában nem alkalmas megtevesztésre a forgalom számára. Továbbá a 20 euró cent érme körbecsavarása zsinórral abból a célból, hogy az automaták képesek legyenek befogadni azt, mint egy 1 eurós címletű pénzt, nem valósítja meg a pénzhamisítást, mivel az semmilyen körülmények között nem téveszthető össze a valódi pénzzel.²⁷

²⁶ Bertel, Christian – Schwaighofer, Klaus: Österreichisches Strafrecht Besonderer Teil II §§ 169 bis 321 StGB. 8., vollständig überarbeitete Auflage. SpringerWienNewYork. Wien, 2008. 133–134. o.

²⁷ Maleczky, Oskar: Strafrecht besonderer teil II. 8. aktualisierte Auflage. LexisNexis Verlag. Wien, 2008. 42–44. o.

A pénz meghamisítását, hasonlóan a német joghoz, csak úgy lehet elkövetni, ha az eredeti forgalomképes pénzt meghamisítják, hogy az nagyobb értékűnek tűnjön. A gyakorlatban ez ritkán fordul elő.

A hamis pénz átvétele vagy elfogadása az előbbi elkövetési magatartásokkal azonos módon büntetendő, ha az elkövető a nem maga által készített hamis pénzt mástól fogadja el. Itt feltétel, hogy egy hamisításban részt vevőtől vagy egy közvetítőtől egyetértésben abból a célból fogad el ilyen utánzott vagy hamisított pénzt, hogy azt eredetiként és hamisítatlanul forgalomba hozza. Irreleváns a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából, hogy az elkövető számára ismeretlen volt a hamis pénz készítője.²⁸

3. A bűncselekmény szubjektív oldala

A hamis vagy hamisított pénz átvevőjének célja az azzal való kereskedés. Tudatának át kell fognia, hogy a személy, akitől átveszi a hamis pénzt, az maga a hamisításban részt vevő személy, vagy azzal kapcsolatban álló közvetítő személy. A pénzhamisítónál, illetve a hamis pénz átvevőjénél szükséges továbbá az a szándék, hogy a hamis pénzt valódiként (meghamisított pénz esetén pedig hamisítatlanul) hozza forgalomba. Forgalomba hozatalról akkor beszélünk, ha a hamis pénzt beváltották fizetőeszközként áruva vagy szolgáltatásra, sőt akkor is, ha az ellenszolgáltatás nélkül (pl. ajándékozás útján) történik.

4. Elhatárolási kérdések

Az az elkövető, aki elkészíti a hamis pénzt, és forgalomba is hozza azt, csak a 232.§ (1) alapján lesz felelősségre vonható, vagyis a forgalomba hozatal büntetlen utócselkménynek minősül. A pénzhamisítás szükségképpen összefügg a csalás bűncselekményével, de aki megtévesztő módon, valódiként hoz forgalomba hamis pénzt, csak pénzhamisítás miatt lesz felelősségre vonható a specialitás elve alapján.

²⁸ Hinterhofer, Hubert: Strafrecht besonderer teil II. 3. überarbeitete Auflage. WUV Universitätsverlag. Wien. 2002. 143–145. o.

A pénzhamisítás többi elkövetési formáiról összefoglalóan

A tulajdonképpeni pénzhamisítás mellett büntetendő még:

- hamis vagy hamisított pénz továbbadása és megőrzése (233. szakasz);
- pénzérme kisebbítése, és kisebbített érme forgalomba hozatala (234. szakasz);
- pénzérme darabok megszerzése, elrejtése, illetve azokkal kereskedelem (235. szakasz);
- hamis, hamisított pénz vagy csonkított pénzérme továbbadása (236. szakasz);
- különösen védett értékpapírok hamisítása (237. szakasz).

A hamis vagy hamisított pénz továbbadásánál büntetendő a megtévesztés céljából történő importálás, exportálás, szállítás és a forgalomba hozatal. Minősített eset, ha a pénzhamisítást több mint 300 000 euró névértékű pénzre követik el, ez egytől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A pénzérme méretének kisebbítése vagy más néven csonkítása enyhébben büntetendő, de a gyakorlatban szinte nem is létező cselekményről van szó.

Aki elfogad vagy egyéb módon megszerez pénzerméből csonkított (234. szakasz) fémet, vagy azzal kereskedik, egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, amely nem lépheti át a 720 napi tételt.

Hamis, hamisított pénz vagy csonkított pénzérme továbbadása akkor is büntetendő, ha azt például gyermekkor miatt nem büntethető személlyel valósítják meg.

A 232., 233. és 236. szakaszokban leírt elkövetési magatartások azonos módon büntetendők, ha az elkövető a cselekményt a 237. szakaszban leírt különösen védett értékpapírokra követi el. Értékpapírok tekintetében taxatív felsorolást tartalmaz a törvény, idetartoznak a kötelezvények, kötvények, részvények. Feltétel a bűncselekmény megállapításához, hogy olyan értékpapírokat hamisítsanak, amelyek érvényesek és névre szólóan lettek

kibocsátva. E szakaszban van kimondva az is, hogy a forgalomban már nem lévő bankjegyek és érmék azonos büntetőjogi védelemben részesülnek.²⁹

A svájci Büntető Törvénykönyv pénzhamisításra vonatkozó szabályozásának főbb vonalai

Az 1937-ben elfogadott és a ma hatályos svájci Büntető Törvénykönyv a pénzhamisítás bűncselekményét a 10. fejezetben négy szakaszban (240–244. szakaszok) szabályozza.

A pénzhamisításnak az alábbi formáit tartalmazza a svájci Btk.:

- a pénz hamisítása (240. szakasz);
- a pénz meghamisítása (241. szakasz);
- a hamis pénz továbbadása és forgalomba hozatala (242. szakasz);
- a pénz imitálása hamisítási szándék nélkül (243. szakasz);
- a hamis pénz importálása, beszerzése és tárolása (244. szakasz).

A pénzhamisítás jogi tárgya a pénzforgalom iránti közbizalom, illetve az állam pénzkibocsátási monopóliuma. A vonatkozó törvényi tényállások az 1929-ben elfogadott pénzhamisítás visszaszorítására vonatkozó Genfi Egyezmény előírásainak szem előtt tartásával lettek kialakítva. A pénz hamisítása (240.§) alapesetében a bűncselekmény büntetési tétele legalább egy évi szabadságvesztés. Maximális büntetési tételt nem tartalmaz a különös részi tényállás, ilyenkor az általános rész 40. szakaszában kimondott szabály (legfeljebb húsz évig terjedő szabadságvesztés) lesz az irányadó. A bűncselekmény elkövetési tárgyai forgalomban lévő bankjegyek és érmék lehetnek. A forgalomból kivont vagy nem törvényes fizetőeszközök, pél-

²⁹ Maleczky: i. m. 42–44. o.

dául az angol arany-Sterling vagy a francia arany-Napóleon hamisítása csalásnak (146. szakasz) fog minősülni.³⁰ A bűncselekményt csak szándékosan lehet elkövetni. Az elkövető célzata, hogy a hamis pénz valódiként forgalomba kerüljön.

A német szabályozáshoz hasonlóan van egy „különösen enyhe esetek” bekezdés (240.§ (2)), amely a bíróságra bízza ennek megítélését, és ilyenkor a büntetés csak három évig terjedő szabadságvesztés vagy pénzbüntetés.

A pénz meghamisítása (241. szakasz) csak akkor valósul meg, ha az eredeti pénzt nagyobb értékűre módosítják. Ennek a magatartásnak a büntetőjogi megítélése enyhébb, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel szankcionálandó. Itt is feltétel a forgalomba hozatalra irányuló célzat.

Amennyiben hamisítási és forgalomba hozatali szándék nélkül imitál eredeti pénzeket az elkövető (243. szakasz), három évig terjedő szabadságvesztéssel lesz büntetendő a cselekmény. Ennek a bűncselekménynek van gondatlan alakzata is, ilyenkor pénzbüntetés az előírt szankció.³¹

A pénzhamisítás tényállása Franciaországban

A francia jogi szabályozás a pénzhamisítás bűncselekményét a Büntető Törvénykönyv (*Code Penal*) A pénzhamisítás (*De la fausse monnaie*) című II. fejezetében a közbizalmat támadó cselekmények nevű (*Des atteintes d la confiance publique*) IV. cím alatt szabályozza.³²

A törvény a többi jogrendszerhez képest sokkal szigorúbban rendeli büntetni e bűncselekmény elkövetőit. A 442-1. szakasz a francia és a külföldi államok által törvényes fizetőeszköznek minősülő pénzek hamisítását

³⁰ Weder, Ulrich: Zehnter Titel: Fälschung von Geld, amtlichen Wertzeichen, amtlichen Zeichen, Mass und Gewicht. In: Donatsch - Flachsmann - Hug Maurer - Weder, StGB. Schweizerisches Strafgesetzbuch. orell füssli Verlag AG. Zürich, 2006. 301–302. o.

³¹ Weder: i. m. 304–307. o.

³² Grandi, Ciro: The protection of the euro against counterfeiting. In: Hans-Jörg Albrecht – André Klip (Szerk.): Crime, Criminal Law and Criminal Justice in Europe. Martinus Nijhoff Publishers. Leiden – Boston, 2013. 219. o.

és meghamisítást rendeli büntetni harminc évig terjedő szabadságvesztéssel és 450 ezer euróig terjedő pénzbüntetéssel. Ugyanígy büntetendő az is, aki pénzkibocsátásra jogosult eszközökkel (például Nemzeti Bank nyomdájával) vagy anyagokkal készít hamis vagy hamisított pénzt, de azt a pénzkibocsátásra jogosult intézmények beleegyezése nélkül teszi.³³

A 442-2. szakasz szerint büntetendő továbbá a forgalomba hozatal céljából történő hamis vagy hamisított pénzek szállítása, forgalomba hozatala, tartása. Ilyen esetekben is szigorú a büntetés: tíz évig terjedő szabadságvesztés és 150 ezer euróig terjedő pénzbüntetés. E szakasznak a minősített esete, és a 442-1. szakasz büntetési tételével megegyező módon szankcionálható, ha bűnszervezetben (*bande organisée*) követik el.³⁴

A pénzhamisítás privilegizált eseteként tekinthető és öt évig terjedő szabadságvesztéssel és 75 ezer euróig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő a 442-3. szakaszban szabályozott, a forgalomból már kivont pénzek hamisítása vagy meghamisítása. A forgalomképtelen pénzek valamennyi formája a pénzhamisítás elkövetési tárgyának minősül. Ez eltér a magyar szabályozástól, amely szerint csak akkor büntetendő a forgalomból kivont pénzek hamisítása, ha forgalomban levő pénz látszatát keltik, vagy ha annak beváltására jogszabály kötelez.

A 442-5. szakasz enyhébb szankcióval előkészületi jellegű magatartásokat rendel büntetni, amelyek magukba foglalják a jogosulatlan használatát és tartását olyan eszközöknek, számítógépes programoknak, amelyek alkalmasak hamis pénz készítésére.

A francia jogalkotó is enyhébben, mindössze 7 500 euróig terjedő pénzbüntetéssel rendeli büntetni a jóhiszeműen szerzett hamis pénz kiadását (442-7. szakasz).

A francia jog mellőzi a büntetést abban az esetben, ha az elkövető, miután megkísérelte a bűncselekményt, együttműködik a hatóságokkal, ezzel

³³ Kröner: i. m. 188. o.

³⁴ Grandi: i. m. 219–220. o.

megelőzi, hogy befejezetté váljon a deliktum, és ha vannak tettestársak, őket felfedi (442-9. szakasz).³⁵

Kitekintés a spanyol szabályozásra

A spanyol Btk. (*Codigo Penal*) a pénzhamisítás deliktumát a Különös részben a Hamisításokról című XVIII. Fejezet, Pénz- és adóbélyeghamisítás című alfejezetében szabályozza.

A *Codigo Penal* 386.§-a tartalmazza a törvényi tényállást. Büntetendő:

- a törvényes fizetőeszköz meghamisítása, a hamis pénz készítése;
- forgalomba hozatal szándékával a hamis vagy hamisított pénzek importja és exportja az országból;
- hamis vagy hamisított pénzek készítőjével együttműködve az ilyen pénzek szállítása, kibocsátása és forgalomba hozatala.

A spanyol Btk. szigorú szankciót helyez kilátásba: nyolctól tizenkét évig terjedő szabadságvesztést és pénzbüntetést.³⁶

Privilegizált esetként szabályozza a hamis pénz kiadását, vagyis azt az elkövetőt, aki jóhiszeműen szerezte meg a hamis pénzt, és elkölte vagy továbbadja, de azt már rosszhiszeműen. Az ilyen elkövetési magatartás csak akkor büntetendő, ha legalább 400 euró értékű pénzre követik el. Hamis pénz kiadásánál a büntetés jóval enyhébb, 3-tól 6 hónapig terjedő szabadságvesztés vagy pénzbüntetés.

Enyhébb megítélés alá esik továbbá, ha valaki forgalomba hozatal céljából birtokol hamis pénzeket. Törvényes fizetőeszköznek minősülnek az Európai Unió tagállamainak és más országoknak a fizetőeszközei.

A 400.§ előkészületi jellegű bűncselekményeket fogalmaz meg, például a pénzhamisításhoz szükséges vízjelek, eszközök készítése is büntetendő.³⁷

³⁵ Uo.

³⁶ Uo.

³⁷ Grandi: i. m. 219–220. o.

Az olasz Büntető Törvénykönyv (*Codice Penale*) szabályozása

Az 1930-ban elfogadott Olasz Büntető Törvénykönyv 453–466.§-ai szabályozzák részletesen a pénzhamisítás deliktumát. A spanyol szabályozáshoz képest szélesebb a kiszabható büntetési tételkeret: háromtól tizenkét évig terjedő szabadságvesztés.³⁸

A pénzhamisítás alapesete (453.§) szerint büntetendő az alábbi magatartások:

- törvényes fizetőeszköznek minősülő nemzeti és a külföldi pénzek utánzása;
- hiteles pénz módosítása úgy, hogy nagyobb értékűnek tűnjön;
- hamis vagy módosított pénz behozatala, forgalomba hozatala vagy elköltése;
- hamis vagy módosított pénz forgalomba hozatal céljából történő megszerzése vagy megvétele.

Az olasz szabályozás szigorát mutatja a 460. és 461. szakasz, melyek szerint még a vízjelek, illetve egyéb pénzhamisításhoz szükséges eszközök készítése, vétele, tartása is büntetendő.³⁹

A hamis pénz kiadása privilegizált esetként van szabályozva a 457. szakaszban. A tényállás megfogalmazása szerint ezt a cselekményt az követi el, aki jóhiszeműen szerzi meg a hamis pénzt, de utóbb azt forgalomba hozza. Az ilyen elkövető büntetendő hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel. A magyar szabályozás számára is megfontolandó a 463.§-hoz hasonló rendelkezés átültetése, amely kizárja a büntethetőségét annak, aki részt vett a pénzhamisítás valamely fordulatában, de közreműködik (pl. feljelentéssel) a hatóságokkal az ügyben, hogy megelőzzék a

³⁸ Grandi: i. m. 217. o

³⁹ Grandi: i. m. 217–218. o

pénzek hamisítását, meghamisítását, készítését vagy a hamis vagy hamisított pénzek forgalomba kerülését.⁴⁰

Összevetés a magyar szabályozással és javaslatok

A spanyol szabályozást leszámítva mindenhol nagyobb a bíróságok diszkrécionális jogköre, mint a magyar szabályozásban. Ez megmutatkozik a tágabb büntetési tételkeretben, a kevesebb törvényi meghatározásban. A jogértelmezésben is vannak különbségek. A magyar joggyakorlat – szemben a némettel – szűken értelmezi a pénzhamisítás elkövetési tárgyát, mivel hazánkban a bíróságok azt is megkövetelik, hogy az elkövető valódi címletű pénzt imitáljon. A magyar bíróság 2008-ban nem pénzhamisítást, hanem csalást állapított meg abban az ügyben, amikor az elkövető 54 000 forintos címletű bankjeggyel vett három birkát egy pásztortól.⁴¹ A német joggyakorlat szerint az is tényállásszerű lehet, ha az elkövető egy fantáziaállam által kibocsátott pénzt készít (BGHSt, 30, 71.).

A fentiekre tekintettel de lege ferenda javaslom a pénzhamisítás elkövetési tárgyának pontosítását. Az álpénzek készítését is a pénzhamisítás köré vonnám, illetve értékpapíroknál taxatív felsorolást alkalmaznék. A törvényt ki lehetne egészíteni azzal a szakasszal, hogy „*a pénz utánzásának kell tekinteni a törvényes fizetőeszközhöz hasonló pénzek készítését*”.

További javaslatom, hogy állítsuk vissza a hamis pénz kiadásának önálló tényállását, a külföldi szabályozási megoldásokhoz hasonlóan. Így valószínűbb statisztikai képet kapnánk a komoly pénzhamisításos ügyekről, s külön lehetne regisztrálni a viszonylag bagatell bűncselekménynek számító hamis pénz kiadásos eseteket. Másrészt a jelenlegi szabályozás alapján csekély tárgyi súlyú ügyekben egy szigorúan szankcionált – akár nyolc évi szabadságvesztés büntetéssel is fenyegetett – bűncselekmény miatt indulhat büntetőeljárás, amely mind generál-, mind speciálpreventív szempontból indokolatlan, és nem veszi figyelembe a társadalomra veszélyességét.

⁴⁰ Grandi: i. m. 218. o

⁴¹ Kondorosi: i. m. 79. o.